

Előfizetési ár:
Helyben házhoz hordva és vi-
dékre postai megküldéssel:
Egész évre . . . 6 frt — kr.
Fél évre . . . 3 " — "
Negyed évre . . . 1 " — "
Egyes szám ára 6 kr.

Hirdetéseket
olesón közlünk. — Kincstári bé-
lyegdíj minden hirdetésért 30 kr.

Nyilt-tér minden sor 20 kr.

ÓRÁLLÓ

Politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap.

Megjelen hetenként kétszer, u. m.: szerdán és szombaton.

Szerkesztőség:
hova a lap szellemi részét illető
közlemények küldendők:
Debrecen, Kís-Csapó-utca 388

Kiadóhivatal:
hová az előfizetési pénzek, hir-
detési kéziratok s díjak és a lap
szétküldésére vonatkozó felszó-
lamlások intézendők:
Debrecen, Kís-Csapó-utca 388

Kéziratokat nem adunk vissza.
Bérmentelen levelet nem fogadunk el.

Főmunkatársak:
Csengy Gusztáv és Dr. Masznyik Endre.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos:
Dr. BARTHA BÉLA.

Szerkesztőtárs:
S. SZABÓ JÓZSEF.

A protestánsok és a magyar állam.*)

Somogy-Csurgó, október 14.

Hivatalos dolgaik arra kényszerítettek, hogy az egyetemes gyűlés második napjának délutánján, tehát október 10-én haza kellett utaznom, így az ev. egyetemes gyűlés harmadik napján törtétekről csak a hírlapokból értesülhettem.

Megvallom, Zelenka püspök s híveinek fellépését az államsegély ügyében nem tartom se tapintatosnak, se eléggé átgondoltnak.

Épen ezen időt nem tartom jól kiválasztottnak arra, hogy a kormány ellen oly heves támadást intézzek, s Zelenka püspök ezen fellépését csakis az ultranontanok üdvözlök hozsánnával.

Fel fog hangzani a gunyos felkiáltás, hogy az evangélikusok már is kérik egyházpolitikai maguktartásért bérüket, és meg fogják jegyezni, hogy az ellenzékiességre mindig hajló protestánsokért érdemes volt-e a kormánynak a konzervatív és az állami érdekeket ápoló katolicizmust elidegeníteni!?

A dunántúli képviselők nagyobb része október 10-én délután Budapestről eltávozott, az egyházmegyei felügyelőket és espereseket az újabb püspökválasztási teendők is a távozásra készítették, így úgy látszik, hogy a tiszai kerület küldöttéi vitték a szót, és ezek szervezett phalanksza Zelenka püspök vezérlete alatt véleményének érvényt tudott szerezni.

Azért véleményemet most itt e lapok hasábjain mondom el.

Az egyetemes gyűlésen Zelenka püspök felszólalását s a tiszai kerület indítványát legmelegebben Szent-Iványi Árpád támogatta, sőt ennek határozati javaslata is ment keresztül.

Feltűnő, hogy az egyházpolitikai reformokat pártolt szabadelvű férfiak úgy a kormánypárt, mint a szélsőbal részéről, mint báró Prónay Dezső, Fabiny, Haviár, Vörös József mérsékletet ajánlottak.

* A protestáns egyház és papság nyomoruságos anyagi helyzete az „Óráló” f. évi 79. számának „Egyházpolitikai reformok és protestáns papi nyomor” c. vezércikkének megjelenése óta az állandó érdeklődés tárgya. A lapok egymásután vezércikknek róla, pl. a „Magyarország”, „Magyar Hírlap”, hol épen György Endre szólal meg: mult számunk közli Ferenc József unit. püspök nagyerdeki nyilt levelét, az ág. ev. egyetemes gyűlésen a leghevesebb vitát idézi elő a Tiszakerületnek az 1848: XX. t.-cikk végrehajtására vonatkozó indítványa s most az ott törtéteket épen az ev. egyház egyik világi előkelő férfa, Andorka ur teszi e cikkben bírálat tárgyává. — Csak hadd nyilatkozzanak e tárgyban a különböző, ha elentétes nézetek is, — az eszmeik surlódása adja majd meg a helyes irányt. Ezért lapunk nyitva áll e vitának. Annyi bizonyos, hogy tenni kell: a várakozásra, halogatásra nincs hosszú idő. A protestantizmus oly jogot követel, mely nemcsak felekezeti, de remzeti, állami érdek is. Szerk.

Maga ezen körülmény is tanúsítja, hogy ezek felismerték azt, hogy a jelen idő nem jól volt választva, s a modor és hang, melylyel a tiszai kerület indítványát Zelenka püspök indokolta, az úgynek nem használt.

A néppárt szervezkedése idején minden hazafinak és minden protestánsnak kötelessége mindazt elkerülni, a mi azon feltevésre adhat okot, hogy a magyar protestantizmus szinte állást foglal a magyar állam, illetve a kormány ellen.

Ugy látszik, hogy hitrokonaink egy része azon hitben él, hogy az életbe lépett egyházpolitikai reformok veszélyes hatásuak leendenek a magyar protestantizmusra s e miatt sürgetik az 1848: XX. t.-c. végrehajtását.

Kétségtelen, hogy a magyar protestantizmusnak joga van a magyar államtól és az ezt képviselő kormánytól az 1848: XX. t.-cikk végrehajtását kérelmezni.

De alig érthető, miért kell ezt épen ezen kormánytól most követelni, midőn épen ezen kormány annak végrehajtását megígérte, — annyi jelét adja a magyar protestantizmus iránti őszinte jóakarátának.

Az 1848: XX. t.-cikk előbb vagy utóbb végrehajthatni fog.

De ne feledkezzenek meg protestáns hitrokonaim arról, hogy az állami bővebb dotáció egyedül nem tartja fenn a protestantizmust, s igaza van báró Prónaynak, hogy ez által egyházunk függő viszonyba jut az állam-, illetve a kormányhoz.

A magasabb állami javadalmozás bizonyos, hogy anyagi előnyöket adni fog egyházunknak, de ha ezzel karöltve nem jár az evangéliumi hitbuzgóság, — úgy az állami segély kevés haszonnal jár.

Andorka Gyula.

(Folyt. köv.)

Mit várunk a zágrábi királylátogatástól.

Elmultak időszerint azon szép napok, melyek Zágráb felett a királylátogatás sugarait hintették szét. Időszerint multak el csak, hanem eredményeiben, jótékony tanúságokban — nem mulnak el, ameddig Zágráb és az egész Horvátország azokat megbecsülni s felhasználni tudják.

Hosszu időn, — egy negyed századon át nem érezhették a zágrábiak ő felsége a magyar királynak, Horvátország királynak is látogatását s az ebben nyilatkozó királyi kegyelmességét. Volt oka a királyi látogatás elmaradásának . . . Az 1868-iki magyar-horvát kiegyezés nemzeti autonómiát biztosított Horvátországnak magyar állami fenhatóság

alatt; megnagyobbította területét Szlavónia és a horvát-határvidék átengedésével; sok-sok beces bizonyítékai az autonómiának férték rá arra a fehér lapra, amelyet azok a nagyérdemű államférfiak adtak, kik a kiegyezést őszinte becsületességgel kötötték, — azt akarva, hogy ne csak Magyarország lételét, fejlődését helyezték biztos alapra, hanem a Magyarállam a magyar korona részeinek is biztosítsák mindazokat a jogokat, melyeket a fenhatóságú állam élvez. Legyen egységes, de részeiben is szabadon mozgó állam az, melynek koronáját viseli a magyar király, Horvátországnak is királya. S hogy még a tudomány nemzeti nyelv és geniusz szerinti fejlesztő hatásában is részesüljön a társország: — megnyilt Zágrábban a horvát tudomány-egyetem s horvát lett az egész közoktatásügy. Mint ilyen országot, mint ilyen népet, mely a művelődés és boldogulás utjára indított, s bir immár annak a célnak eszközeivel is, látogatta meg Zágrábban a horvátokat I. Ferenc József király; midőn a nevérol nevezett egyetemet annak idején felavatta.

Azóta nem volt ott! Mélyen érezte ő felsége, hogy azokat a drága ajándékokat, melyeket Magyarország nyujt Horvátországnak, — a horvátok nem becsülték meg, s a helyett, hogy egyesített erővel munkáltak volna a magyar korona államának együvé tartozásban álló méltóságát, növelték volna erejét: az elkapatott gyermekekhez hasonlóan a nagyzás hóbotjától telített chovinisztáira hallgatva még jobban megnövelte követeléseit; megsufolva mindent, a mi magyar: elszakadási törekvéseit még csak nem is rejtegette; s azt a Magyarországot, mely Horvátország határait kibővítette, fejlődése eszközeit biztosította, — megakarta fosztani nemzetgazdasági legfontosabb tényezője, külkereskedelme legfőbb eszközétől, tengerpartjától, kikötőjétől. Ha hát ilyen Magyarország ellenes törekvéseket szemlélt a király, ki a történelem tanúságaiból kivonta azt a politikai igazságot, hogy az ő koronájának gyöngye s birodalmának ereje az egységes Magyarország, s a Horvát nemzet meglátogatásától visszatartotta magát: — fontos oka volt, s nagyon királyunkhoz méltó a belovári kir. rendreutatisás. Ugy tett vele, mint az okos atya a gyermekkel, ki a családi kötelekből, hol annyi jöletet s kényelmet élvezett, minden áron kiszakítani akarta magát, tekozló, veszélyes, tönkretévő függetlenségért. Hát engedte: hadd tombolja ki magát, s belátva, hogy csak az atyai örgond biztosítéka jöletének, boldogságának: — megtér majd, s örömet visszakiváncokzik abba a boldogító kötelekbe, melyből a Strossmayer-, Sztaresevics-fele túlzók kicsalni igyekeztek a balkánfélszigeti viszonyok bolondító álmaiba.

Az álom elmult. Arealis élet utjára tért horvát testvéreink belátták, hogy nem jó dolog a félrekalandozás; hanem a komoly munkában van a nemzetboldogulás, melyben Magyarország nem gátolja, hanem elősegíti. Gr. Khuen-Hédervary bán eszélyes, erélyes és biztos irányu kormányzása reá terítette őket a kiegyezési törvények becsének alapos felismerésére, Magyarország fenhatóságának becsülésére. S valóban egy idő óta elhallgattak a túlzók, mintha vékép is lejártak volna magokat. Horvátország pedig azóta, hogy nem a Magyarország elleni tüntetések és zavargásokra, hanem komoly munkára fordítja idejét haladt kulturában, melyre köztintézetei vallanak, nemzetgazdaságban, s minden a független fejlődést

bizonyító intézményekben annyira, hogy a délszlávság egyetlen nemzettörzse, még ha önálló állami élete van, se dicsekszik oly előrehaladott, békés és biztos nyomon haladó kulturával, mint Horvát-Szlavonország a magyar fenhatóság alatt; melylyel való összeköttetése nem elnyomó, még nem is gátoló, hanem ápoló és segítő hatása. Ime most is nagy lépést tanúsító kulturai intézetek, a horvát nemzeti színház s iskolák felavatása volt az, melyen a horvát nemzet örömeiben részt vett a király és kíséretében az anyaország képviselői: a magyar kormány!

Igen a király méltányolta Horvátország józanabb és törvényes utra térését és azon való haladását; s mint ilyen iránt tüntette ki királyi elismerését, mint ilyen örvendeztette meg legmagasb becű látogatásával. És ezt dokumentálta különösen azon tényével, hogy Magyarországról, s a magyar kormányterfiak kíséretében utazott oda, s vett részt a horvát nemzeti ünnepen. E tény a magyar birodalom királyi koronájának felkent viselőjétől értékre adta a horvát nemzetnek, hogy e birodalom egységes egész, megoszthatatlan, s királyi kegyére s kegyelmességére a szent korona tagjai számot tarthatnak; de csakis úgy, ha ezen állami kapcsolatot egységre és erősítésére igyekeznek, annak élnek s minden azzal ellenkező törekvésről is lemondanak.

Mi sem kívánunk mást; sőt ilyen összeköttetésben örömmel munkáljuk és látjuk Horvátország fejlődését, kulturális, nemzetgazdasági, alkotmányos előrehaladását, erősödését azzal a tudattal, hogy a birodalom erősödésének tényezője és kelléke a birodalom részének is erőssége. Ez óhajásban és erős hitben — lelkünkben — örömmel láttuk a horvát nemzet ünnepét; örömmel kísértük oda királyunkat és Magyarország kormányának képviselőit.

Úgy is lesz; amint erről tanubizonyoságot és biztosítást tettek Horvátország komoly, számbavehető elemei, úgy kell lenni — ezt elvárjuk tőlök; de el a magyar kormánytól is. S ekkor az a csöcselék, mely ellenirányban tüntetett, nem vehető számba, s csak a magokat lejárt tulzó elemek erőtlén véglármáját, az elviharzott zivatar utómorgását hangoztatta még abban a megvetendő botrányban, melyet a szerb és magyar zászló ellen elkövetett, — a melyben jóformán bebizonyította azt is, hogy a tentával más

ismeretségben nincsen, minthogy azt lehet piszkolásra használni. Ilyen nemzetgyalázó gyűlévését pedig elítél minden nemzetszerető és törvényt tisztelő horvát. Hogyne volnának elítélésre méltók azok, kik a szerb zászlók megpiszkolásában fajtestvéreiket is támadják s a legesattanosabb feleleteket adják szellemi vezetőiknek, Strossmayernek arra, hogy micsoda képtelenség az a „Délszlávia“ eszméje!

A zágrábi kvalifikálatlan csöcseléknek azóta tanusított még brutálisabb viselete sem változtatja meg fentebb kifejtett nézetünket; annyival inkább, mert az — tudomás szerint — a király neheztelését is kihívta. Hanem az nagyon is kifogásolható, hogy akár a magyar korona, — akár a magyar kormány személyesítője, ha horvátul beszélni nem képes, más és pedig német nyelvet használ — s nem magyart.

— a — r.

„Egy református presbiter irta“ -levél authentiája.

Hogy valamely párt, mint a vízbehaló fűhöz-fához kapaszkodik: azon nem csudálkozunk; az élethez ragaszkodás megvan még a legjelentéktelenebb valóságban is; hogy erősödéséért is erőlködik: azon sem csudálkozhatunk, — ez is a pártélet posztulátuma. De hogy ezen célokra apokrif levelekkel is dolgozzanak a XIX-ik század végén: az csak egy olyan párttól telik ki, mely létjogosultságát nem tudja biztos és bizonyos alapokra fektetni.

Kétségkívül, hogy a „Néppárt“, ha a protestánsokkal való közösséget bebizonyítani tudná, oly erősödést nyerne, mely által életjogosultsága biztosságot, — hódítása oly terjedelmet venne, melyet nagyon számba kellene venni; mert negyedfél millió felvilágosodott protestáns hozzátartozása Magyarországon mind számban, mind értelmi erőben elhatározó tekintélyt adna, s nemcsak életét, hanem győzelmét is biztosítaná a „Néppárt“-nak. De ez a biztosság apokrif levelekkel nemcsak el nem érhető, hanem éppen az elérni szándékolt cél ellenkezőjét szűli; mert az ámitásra törekvést teszi felismerhetővé, mely által az ámitással rokonszenvezni nem szokott, nem tudó protestánsokat egyenesen elidegeníti magától, s a „Néppárt“-ot diszkreditálni legalkalmasabb.

A „Hazánk“ okt. 12-iki 279-ik számában „A pteestánsok és a Néppárt. Irta egy refor-

mátus presbiter“ cím alatt ilyen levél jelent meg, melynek hitelességét már maga az a körülmény, hogy szerzője nem meri nevét aláírni, gyanussá teszi, — de leginkább tartalma s írásmódja szól hitelessége ellen.

Hogy református, — tehát feltétlenül magyar ember „elismeréssel“ üdvözölje Magyarországon a „Néppárt“-ot, mint „a hazafiak testvéries egyesülését“, ezt elhitetni akarni oly naivság, melyet valódi magyar és pedig református presbiterről feltételezni nem lehet. A legutolsó magyar református is tudja már, hogy az egyházreform-törvények alkotásának szükségességét, a magyarországi ker. felekezetek, s általában Magyarország polgárai békeje iránti őszinte törekvés követelte, az uralkodásra még mindig számítót, mert még mindig kiváltságos, nem róm. katolicizmus, hanem az ultramontánizmus tulkapásai ellen; — mely ebben az Árpád által alapított országban a „Regnum Marianum“, — tulajdonképpen pedig annak nevében hatalmat gyakorló, egyedül üdvözítő papi elem számára foglalt volna le minden befolyást és minden keresztyén szülőlttet; tehát a protestantizmust a néppárt vezetői javára akarta megrontani. A modern államnak ezen a polgári egyenlőséget és testvériséget sértő, — viszálykodást szülő bitorkást meg kellett szüntetni; hogy nem türelem, hanem valódi egyenjogúság alapján épüljön fel Magyarország polgárságának béketemploma, s egyesítő törvények erejével az egységes Magyarország erőssége. Ellenkezőleg tehát nem a „divide et impera“ elve követelte a liberális törvények létrehozását, hanem az antiliberalizmus ellenében a „viribus unitis“ elve szerint mindennek egyenlően mérő liberális jogállam létfeltételeinek elengedhetlen követelményei azok. Nem Tisza-párt törekvése volt ez, hanem Magyarország hamisítatlan hazafiúi egyetértése ez egyszer pártkülönbség nélkül találkozott a nagy eszme alapján épült törvény megalkotásában, hogy kiküszöbölve a „divide et impera“ elvet, egységes törvény csatoljon össze minden honpolgárt. — Talán akkor, ha „hazájában egy és nagy leszen a magyar“: nem hódítja el a nemzetiségek más nyelve és megosztó törekvése sem a magyart vallásától és nemzetiségétől; mert lehetetlen, hogy a minden honpolgárnak szabadsága és létfeltételeit biztosító „Magyar állam“ iránt tisztelettel ne hajoljanak meg az eddig a „divide et impera“ elve szerint élt és működött magyarországi minden nemzetiségek és felekezetek is.

T Á R C A.

A bosnyák emlék.

Novella.

Irta: CSENGEY GUSZTÁV.

Egy misantrop naplójából.

II.

Az öreg táti mégis derék legény; dícsérem a filozófiáját! — A minap egymásba botlottunk a folyosón s megkezdtük az ismerkedést.

Odabenn recsegett a cimbalom s verdeste a plafondt a kisasszony kacskaringós hangja, én pedig a mellékszobában belemérültem a csödtömeg-gondozási tényálladékok elbírálásának megállapításába. Mérgesen csaptam be a könyvet s amint összekaptam a szemöldökeimet, azon módon, azzal a gyilkos tekintettel rohantam ki a folyosóra, hogy neki fussak a világnak, vagy legalább egy zöld padnak valahol a muzeum téren, ahol legalább csak apró gyerekeket s pesztonkákat látok. Ekkor lépett ki a táti is, majd felöklettem amugy hamarosan. Az öreg ur akkor is dudolgotott, de torkán akadt a nóta.

— Hóhó, kedves uram öcsém! — kezdé — de neki lódukt — hova olyan sebbel-lobbal?

— Bocsánat — hát csak úgy — egy kicsit kiszellőztetem magamat.

— Ah, ah! — hát szokott idehaza is lenni, kedves uram öcsém!?

— Ha szoktam-e? inkább azt tessék kérdezni: szoktam-e kijárni?

— Hogy-hogy?

— Mindig itthon vagyok.

— No lám! mi soha se látjuk. Mióta itt lakik, még egyszer se tisztelt meg bennünket.

— Hja, uram, én nem érek rá, meg aztán önök mindig olyan jókedvűek, minék rontsam el jókedvűket az én morózus kedélyemmel.

— Azt ugyan meg nem rontja — hahaha! — De hát minék az a morózus hangulat? — Kár azzal megrontani az ember egészségét. Tartsa meg uram öcsém — megbocsátja, hogy így szólítom.

— Csak tessék bátran, ha jól esik.

— Köszönöm. Hát tartsa meg azt, hogy a jókedvet ingyen kapjuk, ez tiszta profit, míg a szomorúság megrontja vérünket s így drágán adjuk meg az árát. Ha bajom van, a rossz kedv csak növeli, jókedvvel pedig a gondokat is enyhítem. Hát nem jobb-e jókedvűnek lenni, mikor az nem kerül semmibe.

— Könnyen beszél. De csak készülne olyan atakra, mint most én, tudom elmenne a kedve.

— Hogy-hogy? atakra készül?

— Úgy van és mekkora lim-lomon kell keresztül gázolnom, míg az elevenéig jutok!

— Hát aztán kivel akar megküzdeni?

— A vizsgálóimmal, mert diplomáért küzdök, az ügyvédi vizsgálatra készülök.

— Ah vagy úgy? — Bocsásson meg kedves öcsém uram, ezt nem tudtuk.

— Nem tudták! furesa! hát minék is tudták volna? És ha tudták volna? hát aztán? —

Az öreg ur pedig minden áron meg akart valamiert engesztelni, mert így folytatta:

— Ne de azért ne haragudjék, majd át-esik rajta. Aztán meg pihenni is kell néha, mindent módjával. Mikor úgy belecsömörlik a

corpus jurisba, legyen szerencsém. Esténként jól esik egy kicsit eldiskurálni. No magamat rekommendálok kedves öcsém uram. Aztán legyen szerencsém. Ne tartsa vissza morózus kedve, nem ijedünk mi meg attól.

Ezzel elballagott.

És mond valamit az öreg. Rossz kedvvel nem segít az ember magán s egy a fizetés érte, akár jó, akár rossz kedvünk van. Hát aki teheti, kacagjon szemébe a sorsnak. Jó filozófia ez, még meg is hizik bele az ember. Csak hogy én nem vehetem hasznát, én már kitanultam minden örömből, minden nevetésből. Még csak az kellene, hogy nevessek. Akkor lenne még csak ferde a pofám ezzel a bosnyák emlékjellel! — Nem, azért sem! ha már így csuffá lettem, hadd legyek még ijesztősebb az összerántott szemöldökkel, hadd legyek olyan, hogy még a kis gyerek is sirva fakadjon az ábrázatomtól. Jobb így, mert így legalább nem mernek nevetni rajtam.

Az öreg táti meghívását pedig dehogy fogadom el! Még csak az kellene, hogy én közéjük álljak danolgatni, trillázgatni. Hisz akkor magamat kellene kinevetnem! — Már pedig, ha az egész világgal összeveszttem, legalább magammal szeretnék jó békességben élni. — Magolok hát magamban, pihenek magamban s ha kifújtam magamat valahol a zöldben, vagy a tarka utcák során, nagyot alszom rája. Így is elvegetálunk valahogy. Hisz ha a diplomát megnyerem, úgys itt hagyom ezt a sok egymás fején lakó embert s megyek vidékre marakodni.

Nem, kedves uram bátyám, nem nótázunk együtt.

(Folyt. köv.)

Minden református magyar ember tudja azt, hogy kit-kit „az ő hite üdvözít”, de „a hit szeretet által cselekszik” — Gal. V. 6. — hogy „a hit jó cselekedetek nélkül meghalt állat”; tehát *nincs nekünk mit félnünk a Magyar állam elkeresztényítenedésétől a zsidó recepció által*, sőt inkább éppen ez által nyerjük meg ezeket a köztestvériségnek, s teszünk tiszteletet annak, „ki a közbevetett falnak válaszázt elrontotta”, ki megmondotta, hogy „sokan eljönnek napkeletről és napnyugotról és letelepednek — a mennysorszámban, mely igazságban, békességben áll”; ellenben a „kevélység háborúságot szerez”. Bizony nekünk reformátusoknak nincs miért vágnunk más — különösen arra az „*isteni erőre*”, mely abban a katolikusban dolgozik, — *mely a Néppártot is szülte!*

Minden református magyar tudja azt, hogy a patentalis küzdelem idejében a protestánsok küzdelmét nem az önző, kiváltságos katolicizmus segítette győzelemre, vagy látta és üdvözölte örömmel győzelmét, mely most a hazafiak és a nemzeti állam közé a viszály magvát hintendő, az állam egységes élete ellen törő, „*divide et vincas*”-féle nemzetiségi elemekkel kacérkodik; hanem az a *hazafias katolicizmus*, mely sem zsidótól, sem görögtől nem kérdezte azt, hogy vész-e vagy miként vész keresztet, hanem hiszesz és reménylesz-e a magyar nemzet és alkotmányosság életében és van-e elhatározott akarata annak visszaszerzéséért élni, tenni és meghalni. Ez volt az az *isteni erő*, mely abban a r. katolicizmusban élt, mely segített a protestánsoknak az abszolutizmus utolsó kísérletét legyőzni, s Magyarország nemzeti és alkotmányos életét visszaszerezni. Az a „Néppárt” mi legyen voltaképen, magok a jó és hazafias katolikusok sem tudják, de nem is követik. Erről pedig meggyőződhet az a „református presbiter” ur a „Katolikus Autonomia” okt. 13-iki 86. számából „Pártállásunk és okai” c. cikkéből.

Azt is tudja minden református magyar ember, hogy bárki legyen Tisza Kálmán politikai tekintetben, s bár nevezzék „ámítónak, javíthatatlan intrikusnak” a „Néppárt” szatellesei, kik pedig magukat mint az „egy református presbiter” is „legbuzgóbb, s legerősebb protestánsnak” is vallják: az az egy bizonyos, hogy a „Néppárt”-tal nem fraternizáló reformátusok hasonlíthatatlanul nagy tömege, — mondhatnók az egyetemes reformált egyház tisztántul, dunántul Tisza Kálmánt a mint volt — buzgó és erős reformátusnak tartja és fogja tartani még akkor is, a mikor beteljesül az „egy református presbiter” forró óhajta s „letünik is Tisza Kálmán a közpályáról”; mert a református ember el tudja választani a politikai pártok velleitásától a protestáns hűséget és céltudatosságot.

Annyit is tud minden református ember, hogy az az „egy református presbiter”, ki a „Protestánsok és a Néppárt” most boncolt levelet írta, nem is református ember, ki nevét sem tudja leírni, mert református: „keresztény”-nek soha sem írja magát, hanem „keresztény”-nek, arról a *Krisztusról*, kiről nevezi magát; s azt kell gondolnunk méltán az „egy református presbiter” levele egész tartalmából, mely szerint „a mi ref. egyházunk üres külsőségekben lézeng”, (mintha csak Schlauch bitorst hallanók a nagyváradi orvosi s természettudósi gyűlésen szavalni: „a protestantizmus a lélek amphibialis vergődése.”) — lehet püzeista, vagy krüptopáista, de a szó értelme és gyakorlati élete szerint nem református; hogy azt nem református ember, hanem valami néppárti hecc-káplán írta — az égből lelőköt-fajta néppárti levelek mintájára. De ha református ember írta volna, kinek, még ha presbiter is, ily elficamodott gondolkodása van: legyen meggyőződve, hogy felvilágosult észjárása, a protestantizmus elvi magaslátán álló református ember nem fogja soha követni azt az ultramontanizmust, mely ma is máglyákat állítna más hiten levő heresztyén testvérei ellen; hanem követi a Krisztus közszeretettel, magasztos és testvéri békét hirdető tanítását; s inkább kívánja szeretet által a keresztényen morál tiszteletében élő *honpolgárnak megnyerni a zsidót*, mint a gyűlölködés által elidegeníteni

attól csak egy legkisebb tagot is, ki e haza földén él és meghalni is itt akar.

— a — r.

Egyházi élet.

Isteni tisztelet a kiállítás alatt.

Építik a kiállítás falujában a templomot, mely az egész telepnek mintegy jellemet s vallásos szellemet kölcsönöz. Kölcsönöz, de még eddig csak külsőleg. Belsőleg és valószínűleg is azt adna, ha a kiállítás falujában épült templomban a kiállítás tartama alatt valóban isteni tiszteleteket tartanának élő lelkiismeret gyanánt az Istentől eltávozott pénzsóvár kereskedői és üzleti szellemnek. Szükség van rá! Már is igen eltávoztunk az igaz utról s megelégedtünk Istenünkkel. Hát akkor, ha a sok látnivaló erővel elvonja figyelmünket a szükséges dologtól! — Nem időszerű volna-e figyelmeztetni az elvilágiasodott, ujságéhes és látnivágyó népet a szükséges dologra? Azt hiszem igen. S ha valahol, éppen a kiállítás területén és tartama alatt lesz jó hangoztatni a bibliai mondást: „A kegyesség mindenre hasznos.” Azt hiszem, lennének egyének, a kik a lótas-futás, nyereszkedés és mulatozás közben készek volnának intő szöveget elrebegni, készek volnának a mulatságvágyó népnek fülébe döngeni: Megállj! Állj meg! Veszedelembe rohansz! Bizonyára lesznek, kik szívesből felajánlják szolgálataikat, csak hely legyen, hol mondanivalójukat elmondhassák.

S mi volna alkalmasabb hely erre nézve, mint a kiállítás falujának temploma? Csak el kellene kérni, csak meg kellene tenni a lépéseket s a szónoklat, a predikáció, az isteni tisztelet meg lenne.

Rajta tehát, tegye meg az egyház a kellő lépéseket s az áldás nem fog elmaradni.

s. a.

A várbeli evang. templomot október 20-án avatják fel Andaházy László es. és kir. asztalnok egyházi felügyelő, Horváth Sándor esperes, Sarkány Sámuel bányaker. püspök és Scholz Gusztáv közreműködése mellett a prot. templomok szokásos felavatási módja szerint. Délután 2 órakor 200 terítékű ebéd lesz az I. ker. polg. kör dísztermében, melyre a miniszterek is megígérkeztek.

As erdélyi ev. ref. egyházkerület a m. kir. Ferenc József tudomány-egyetemmel kapcsolatba hozott teológiai fakultás és protestáns tanárjelölt internátus épületét, mint már jeleztük, a ref. konvent ülésezésének idején, f. évi nov. 3-án d. e. 11 órakor avatja fel ünnepélyesen. A megjelenés e hó 20-ig jelentendő be az egyházkerület igazgató tanácsának. E jelentkezés alapján belépő- és ebédjegyek fognak szétküldetni. A felavatási ünnepély programja: 1. Kreutzer: Templomi ének. Előadja az internátusi énekkar. 2. Föt. Szász Domokos püspök aa. imája. 3. Nt. Molnár Albert theol. tanár aa. ünnepi beszéde. 4. Magyar prot. gályarabok éneke. Előadja az internátusi énekkar. 5. Az intézet rövid történetének felolvasása, dr. Kolozsváry Sándor ig. tanási elnökhelyettes aa. által. 6. Nagymélt. Tisza Kálmán, konventi világi elnök aa. üdvözlő beszéde. 7. Föt. Kun Bertalan konventi egyházi elnök aa. záró imája. 8. Hymnus, Erkelől. Előadja az internátusi énekkar. 9. Délután 2 órakor díszebéd a városi vígadó nagytermében. 10. Este 7 órakor díszelőadás a theol. konviktus javára a nemzeti színházban.

Protestantizmus és ultramontanizmus Amerikában.

(Folytatás és vége.)

En a clevelandi róm. kath. pap visszajeléseit kívánom a művelt, felvilágosított közvélemény józan ítélete alá bocsítani egy röpiratban, mely okt. hó folyamán fog sajtó alól kikerülni s melyben kétségtelen hitelességű okmányok alapján, nevek, utczák és házszámok pontos feltüntetésével fogom kimutatni:

1. azt a képtelenségnek s hihetetlennek látszó tényt, hogy a clevelandi magyar róm. kath. pap nem érti saját egyházának hitágazatát;
2. nem érti a kereszténység alapvető nagy szellemét, a Jézus Krisztus tanításának lényegét, a felebaráti szeretet legfőbb parancsolatát és kötelezőségét;

3. kimutatom, hogy vegyes házaspároknál a családi béke felülésán, a kölcsönös szeretet megrontásán törekszik;

4. kimutatom, hogy a bűnbocsánatot pénzért árulja s ezzel földézi a középkor sötét szellemét, mely hasonló visszaélések megteremtették a reformációt;

5. felekezeti gyűléség hirdetése által magyart magyar ellen, testvért testvér ellen egyenlenségre szít, s ezzel azt eredményezi, hogy nagy célok, humánus vagy hazafias eszmék megvalósítása terén a magyarság egységes közreműködésére többé számítani nem lehet;

6. kimutatom, hogy az egyetemes kereszténység egységes fundamentumáról, a szent evangéliumról ferde és hamisított nézeteket terjeszt;

7. kimutatom, hogy a Bibliát egyes házaktól erőszakkal hurcolja el, azon megokolással, hogy: ez nem jó könyv!

8. Kimutatom, hogy hazafiatlan irányban működik!

9. Kimutatom, hogy Böhm ur nyilvános istenkáromlásban leledzik, mert egy általa kiadott nyomtatványban magát Istennek nevezi; végül

10. az amerikaiak által féltékenyen őrzött városi iskolákra szórt gyalázatos rágalmaira leszek bátor fölhevíteni az angol sajtó figyelmét, mely bizonyára nem fog késni az orrára koppintani a „legeslegjobb tiszteletű” urnak.

Mindezek bizonyára súlyos, nagyon súlyos vádak, de ujjamból nem szoptam őket. En kétségbenvonhatlan hitelességű okmányok alapján állok és úgy beszélek. A meggyőződés és az elvek embere vagyok, ezt tapasztalhatták rólam mindazok, kik egykor-máskor érülköztek velem. En azért a t. közvéleményt kérem ki, hogy ítéletét tartsa függőben mindaddig, míg állításaim valódiságát, a már említett s október hó folyamán megjelenendő röpiratban előtárom, s akkor kérem a tények alapján ítélni.

Istent és az igazságot annyira magam mellett tudom lenni, hogy mit sem óhajtanék inkább, minthogy a művelt gondolkozásu, lelkiismereti lenyűgözést nem tűrő közvélemény elé kerülne a dolog, mely elfogulatlanul ítélezhetne dolgainkban. Túrtem és hallgattam a meddig lehetett, tétlenül tovább nézni a dolgok ilyen folyását, megbocsáthatatlan bűn volna anyaszentegyházam s az evangélium igazságai-val szemben, melyért pedig nekem Pál ap. szerint: „még az életem is nem drága!”

A röpirat: „Egy minta plebánus”-ról október közepén, esetleg vége felé fog megjelenni s a clevelandi ev. ref. lelkészi hivataltól szétküldetni. Egy példány ára helyben 10 cent, vidéken 12 cent leend;

Nepomuki szent János könyörögj ez emberért!

Kiadtam Clevelandban, O. 1895. szeptember 15-én.

Harsányi Sándor,

Ohio állam missionáriusa, s a clevelandi ev. ref. gyülekezet lelképásztora.

Tanügy.

A vallás- és közokt. miniszter éresülésünk szerint f. é. 53,643. sz. a. a középiskolai tanárok irodalmi műveit is fölvenni határozta a millenniumi kiállításra a végből, hogy ezekből a középiskolai tanárság némileg feltüntesse azt a missziót, melyet az irodalom fejlesztése körül végez.

E végből a következőkre hívja föl a tanárokat:

Jelentsék be f. é. okt. 31-ig a kiállítás III./2. alosport bizottságánál (Budapest, Alkotmány-utca 28. sz.) irodalmi műveiket. (A beküldési határidő később fog közzététetni.)

Megjegyeztetik, hogy: 1. Csakis nyomtatásban megjelent mű küldhető be. 2. Több kiadást ért mű közül csak a legutolsó kiadás. 3. Minden önálló mű külön kötetben állítandó ki. 4. Kisebb értekezések, vagy azok lenyomatai egybeköthetők, de a könyv hátán kiteendő: „Ertekezések”. 5. A könyvek izlésesen bekötve küldendők; a hátsó lapon a könyv címe s szerző neve megjelölendő. Végül megjegyzi miniszter, hogyha valamely intézet más kiállításra küldendő tárgyra vonatkozólag, eddigelé még nem jelentkezett a millenniumi kiállításra: azt tegye meg okt. 31-ig, mert különben tárgyai el nem fogadtatnak.

A felekezeti tandrok nyugdíj-ügyében a felhivatalos „Nemzet” folyó hó 9-iki számában egy megnyugtató hirt közöl. Szerinte az előljáró-bizottság az egész nyáron dolgozott, de eddig még csak 21 intézet 200 tanárának

okmányait dolgozta fel, tehát csak annyit vett fel tényleg a nyugdíj-intézetbe, mert a tárgyalások folyamán több rendbeli elvi kérdés merült fel, a melyeket nehéz eldönteni. Ilyen p. o. az, hogy a szerzetes rendeknél töltött tanárok beszámítandók-e a protestánsoké lett tanár nyugdíjazásánál? Egyébiránt a „Nemzet” igyekszik az aggodalmaskodó tanárokat megnyugtani, hogy már a jelentkezés által mindenkire nézve biztosítva van a nyugdíjra jogosultság. A „Sárospataki Lapok” értesülése szerint a miskolci és sárospataki tanintézetek illetékes tanárainak felvételi ügyét is elintézte már a bizottság, sőt az időközben elhalt pápai gimnáziumi igazgató özvegye részére is utalványozta az ellátási járulékot, a mi mindenesetre erős bizonyossága annak, hogy a nyugdíj-intézet immár működik is!

Sárospatakon a főiskola ujonnan választott akad. tanárai: *Meczner Sándor* dr. jogi, s *Tüdös István* dr. theologiai tanárok e hó 7-én esküdtek föl.

Ujdonságok.

Jótekonny polgár. *Kövesdy János*, Debrecen törv. hat. város bizottságának tagja, 15 év óta minden évben 50 szegény árva fiú- és leánygyermeknek ruház fel télére. E nagyszívű jótettet az idén is gyakorolni fogja s vasárnap, születése napján osztja ki közöttük az új ruhákat. A felruházott árvák hétfőn a Kossuth-utcai ref. templomba mennek istentiszteletre. A jótekonny polgárt áldja meg a Mindenható!

Dr. Tihanyi Sámuel, Debrecen sz. kir. város tb. tisztí főorvosa, magyar kir. szkv. honvéd ezredorvos e hó 16-án, életének 43-ik, házasságának 18-ik évében elhunyt. Temetése e hó 18-án délelőtt ment végbe nagy részvét mellett. Az elhunytat neje, szül. Kandel Sarolta, öt gyermeke, özv. Glück Bernátné, — édes anyja s nagy számu rokonság gyászolja.

Kádár István 1848—49-es honvéd hadnagy, nyugalm. ref. lelkész 84 éves korában Esztergomban meghalt. Holttestét Vámos-Mikolán a családi sírboltba helyezik.

A lévai állami tanítóképző — mint levelezőnk írja — 25 évi fennállása emlékére f. hó 20-án ünnepélyt és táncestélyt rendez. Az ünnepély után tartandó bankettre már mintegy százan jelentkeztek.

Pogány tanító volna igazán a tolna-baranyai ev. esperességben Pécs anyaegyházhoz tartozó *Pogány* ev. leány egyházközség tanítója, ha igaz volna a mit róla a M—g, a „Pécsi Figyelő” nyomán közöl, hogy, — mert rozszant iskolája volt s másikat nem építettek, — felgyújtotta volna iskoláját és ezen minden jelenségek összetalálkozása által erősödött gyanu alapján az ügy a kir. ügyesség előtt áll. Méltó dolog, hogy — miként fentartással fogadja nevezett lap, — úgy fogadjuk mi is e súlyos vádat s bebizonyulásával ne szennyeztessék be a tanító név. Azért egyelőre nevének nyilvánosságra hozásától mi meg is kíméljük.

Bönös pénsszerzési mód gyanuja terheli egy Cartolini nevű órát *Savignó* olasz községben. A gyanus cselekmény az, hogy nevezett Bolognában feladott a savignói postára egy 4800 frankos levelet, melyben azonban nem pénz, hanem csak értéktelen papirdarabok voltak, s azért akarta volna felgyújtani a savignói postahivatalt, hegy a levél is elégvén, neki a kárt megtérítik. A gyújtásra szánt dinamit-patron fel is robbant, a postaépület is kigyult, de eloltották, kár nem esett a levelek és küldeményekben. A számítás tehát nem sült el; de az órát a gyanu alapján a rendőrség letartóztatta.

Tudomány.

Szarvas Gábor.

(1832—95.)

Irta: *Kardos Albert.*

Nagy halottja van a magyar tudománynak; meghalt Szarvas Gábor a magyar nyelv egbüzögbb harcosa, legföltékenyebb őre! — A nagy Révai és Kazinczy óta nem volt a

magyar irodalom és tudomány terén senki, a ki lángolóbb szeretettel csüngött volna nyelvünkön, a ki lelkesebb kitartással munkálkodott volna a magyar nyelv helyes irányú fejlesztésén, a ki feltöbbs gonddal örködött volna beszédünk és írásunk tisztasága fölött, a ki több képzettséget és tanulmányt, időt és fáradságot szentelt volna ez igazán szent ügynek. De nem is volt Révai és Kazinczy óta senki, a kinek munkássága mélyebb hatást tett volna, a ki a nyelv iránt nagyobb érdeklődést keltett volna nemcsak a tudósok, hanem az egész művelt közönség körében, a ki tudományos kutatásaival, a nép- és kivált régi nyelv szókinésének összegyűjtésével, de főképp a nyelv törvényeiret folytatott fáradságtalan harcaival és a „Magyar Nyelvőr”-nek negyedszázad óta vitt szerkesztésével több hasznót szerzett volna a magyar nyelvnek, mint éppen Szarvas Gábor.

Szarvas Gábor tulajdonképp klasszika-filologusnak készült és valóban hosszú éveken át volt előbb Baján és Pozsonyban, majd Budapesten, az V. ker. kir. kath. gimnáziumban a latin nyelvnek jeles tanára. — A latin nyelv tanulmánya és tanítása vitte rá, hogy a magyar nyelv törvényeibe is belemélyedjen, legelőször is azon mélyreható befolyást kutatva, melyet a latin századokon át tett a régibb irodalom nyelvére. A régi nyelv e vizsgálata közben rendkívül érdekes fölfedezésre jutott, megállapította a magyar mondattannak egyik legnehezebb törvényét, az igeidők használatának szabályát.

Tudós készütséggel irt munkáiért, melyek a hatvanas évek végén és a hetvenesek kezdetén jelentek meg, a magyar tudományos akadémia beválasztotta tagjai közé s valószínű, hogy Szarvas Gábor nyelvészeti munkásságának ez lett volna a legfőbb külső sikere, ha a tisztán tudományos térről át nem lép az izgatás mezejére, ha a nyelvész tollát föl nem cseréli a nyelvőr fegyverével, ha harcra nem száll a nyelv külső és belső ellenségei ellen, ha meg nem alapítja korszakalkotó folyóiratát, a „Magyar Nyelvört”.

Az a nagy nyelvújító mozgalom, melyet a század elején indított meg a börtönéből kiszabadult Kazinczy és a melynek áldásos hatása irodalomra és társadalomra kiszámíthatatlan, egytuttal tömördek kinövést és fattyuhajtást vetett felszínre. — Maga Kazinczy is, de kivált tulzó követői a nyelvnek alaptörvényeit kezdték megtámadni meggondolatlanul gyártott új szavakkal, ferde felfogásból és bünös könnyelműségből használt idegenszerű kifejezéseikkel. — Ehhez járult az a nyomasztó hatás, melyet a forradalom leverése után a hivatalossá tett német nyelv gyakorolt reánk, az a szándéktalan rombolás, mely a nem magyar anyanyelvű, de mégis magyarul dolgozó tudósok, írók és kivált hírlapírók működésének járt a nyomában. — A tudományos próza, a hírlapirodalom nyelve hihetetlenül elkoresosult, úgy hogy csak nagy jóakarattal lehetett még magyarnak tekinteni.

A magyar nyelv törvényeinek gyors pusztulását, a helytelen szók és idegenes szólások áradatát egy Arany tekintélye, egy Barcsai tudománya se birta feltartóztatni, még Szarvas Gábornak „Magyaralanságok” (1867.) című intő szövege is csak pusztában kiáltó szem maradt volna, ha 1870—71-ben föl nem szemlél a M. T. Akadémia és a veszélynek tudatára nem ébred az egész magyar társadalom.

Ekkor futta meg Szarvas Gábor a harci riadót, szólította sorakozásra mindazokat, a kik csak szívükön hordják a magyar nyelv helyességét és tisztaságát, a kik csak megakarják tartani a magyar nyelvet régi erejében és fényében. — Az Akadémia legjobbjai egy folyóiratot határoztak el, melynek Szarvas Gábor lett a szerkesztője. — Soka magyar folyóiratot nagyobb várakozás nem fogadott, és szélesebb körű érdeklődés nem követett, mint az 1872. január 1-én megindult *Magyar Nyelvört*. Tudósok és költők, politikusok és hírlapírók, az egész magyar művelt közönség kíséri figyelemmel s egy darabig osztatlan rokonérzéssel azt a zászlót, melyre Szarvas Gábor a helyes, a tiszta magyarság jelszavát írta fel. De csakhamar két nagy táborra oszlanak nyeivtudósok

és írók, a sajtó munkásai, az egész magyar közvélemény, és oly heves, tartós, de egyszersmind tanulságos tollharc tör ki, a melyhez csak a Kazinczy és ellenfelei között a század elején folyt küzdelmet hasonlíthatjuk. Az új küzdőfelek is a régi nevek alatt folytatják a hadjáratot, neologusok és orthologusok ütköznek egymással.

Szarvas ugyanis belátta, hogy célját csak úgy közelítheti meg, a magyar nyelv pusztulásának csak úgy állhatja útját, ha mindenekelőtt azt a két bálványyszerű tekintélyt dönti meg, a kiknek pártfogása szabadította rá a magyar nyelvre a korcs szavak, az idegenszerű kifejezések egész hordáját és a kiknek oltalma alatt huzódnak meg a régi kinövések és gyarapodnak az új fattyuhajtások. — Kazinczy és a M. T. Akadémia nagy szótára volt ez a két tekintély, a kit és a melyet csak a föltétlen tisztelet és hódolat hangja illetett meg eladdig a magyar irodalomban.

(Vége köv.)

A gyógyszerészet-hallgatók számára nagymérvű apadás a gyógyszerészi segédszemélyzet megfogvatkozásával fenyeget. A budapesti egyetemre — a bevezített beiratkozás szerint — e tanév első felére csak 54 első és 56 másodéves hallgató jelentkezett. Öt év előtt csak a másodévesek száma a százon állandóan felül állott.

Politikai szemle.

Belföld.

A főrendihás október 21-én, délelőtt 11 órakor tartandó ülésének a napirendje következő: 1. Elnöki előterjesztés. 2. Az igazolóbizottság jelentésének tárgyalása. 3. **A vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslat** azon szakaszainak érdemleges tárgyalása, a melyekre nézve az országgyűlés két háza között egyetértés eddig még nem jött létre. Ezzel a napirenddel kapcsolatban a főrendiháznak azon tagjai, kik a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényt megszavazzák, e hó 19-én, este 7 órakor a Hungária-szállóban értekezletet tartanak. — Az egyházpolitikai ellenlék értekezletét valószínűleg e hó 20-án, esteire hívják össze Esterházy Miklós Móríc palotájába.

A ságrábi egyetemi ifjuság néhány szájas tagja elégetett egy borszeszbe mártott magyar zászlót a Jellasich-téren, a hirhedt bán szobra előtt; a jelenvolt utcai publikum megszívította a hőstettet, a rendőrség pedig meg nem akadályozta. Első pillanatra a magyar nemzet legszentebb érzelmeinek ez arculete alkalmassnak látszik arra, hogy tönkregye második cikkünkben kifejezett szép reményeinket, de mi mégis bizunk a horvát nép józan többségének s józan eszének a hatalmában.

Zsidó rabbik és egyházpolitika. A magyarországi zsidó rabbik közül mintegy 100, részben neolog, részben orthodox irányzatú, a napokban Budapesten ülést tartott az egyházpolitikai törvények folytán szükséges teendők megállapítása végett s következő megállapodásra jutottak:

I. **Az állam házasságjogi intézkedései vallási szempontból is kötelezők.** — II. A vegyes házasságot polgári vonatkozásaiban elismerik, de az ily házasságot sem esketéssel, sem áldással megszentelni nem fogják. — III. A zsidó vallási házassági törvények — kötés és feloldás tekintetében — ezután is teljesen érvényben maradnak. — IV. A vegyes házasságból született gyermekekre nézve, ha az anya zsidó, intézkedés szüksége fenn nem forog, ha az anya nem zsidó, csak akkor tekintetik a gyermek zsidónak, ha a zsidó vallásba szabályszerűen felvétetik. — V. A felekezeti hirdetések fentartandók.

Ez a határozat önmagának a legnagyobb mértékben ellenmondó. Elismeri, hogy az állam házassági törvényei a zsidókra vallási szempontból is kötelezők — a mint nem is lehet másként; szépen s nagy tudományos apparátussal bizonyította be ezt annak idején Sztrenyi rabbi. S ennek dacára mégis kimondják, hogy a zsidók és nem zsidók között köttöm házasságot meg nem áldják, tehát az ultramontan katholicizmussal egy álláspontra helyezked-

nek. Határozatuk, mely a protestantizmus liberális felfogásával, sajnos, ellentétben áll, aligha nem a zsidó vallásra fog hátrányos lenni, mert ha protestáns pap megáldja az ily vegyes házasságot, a szülők alighanem abban a vallásban fogják összes gyermekeiket nevelni. A mellett el sem tudjuk képzelni, mit értenek a tudós rabbik az alatt, hogy az állam házassági törvényeit elismerik, de a zsidó vallásos törvényeket is teljesen fentartják a kötés és oldás tekintetében, tehát a chaliza és get intézményét is. S a hol a két törvény egymással ellentétben áll, ott is fenmarad a zsidó törvény? Akkor éppoly kiegyenlíthetlen ellenmondásba jutnak az állam törvényeivel, mint a kath. pápáság a házasság szentségi jellege s felbonthatatlansága folytán. — Az országos rabbigyűlés szervezésére előkészítő bizottságot küldtek ki Kohn Sámuel budapesti főrabbi elnöke alatt.

Külföld.

A bécsi nunciaturára, mely Agliárdi bitorossá kinevezetésével megürül, A juti müncheni nuncius van kiszemelve.

Bécs ma holnap tul tesz botrányos durvaságban a civilizáció útjára még nem is tért városokon. A tartománygyűlési választás befejezése után egy fiatal ember elkiáltotta magát: **Éljen Schneeberger!** (Schneeberger a szabadelvű választási agitáció vezetője volt.) Néhány antisemita a fiatal embert körülfogta és megverte. Alig lehetett megakadályozni, hogy komoly verekedés ne fejlődjék. A szabadelvűek jelöltje 2675 szóval győzött az antisemita jelölt 1424 szavazata ellen.

A portugál király — Don Carlos — római látogatási útját végre is elejti, mert nem tehet eleget két egymással kiegyeztetetlen ellentétnek. A pápa ugyanis ha Rómában a Qvirinálban jelenik meg az olasz királynál: nem fogadja a Vatikánban; az olasz király pedig, miután hivatalosan bejelentett látogatásról van szó — másutt nem fogadja, mint az egyesített olaszkirályság fővárosa királyi palotájában — a Qvirinálban. Így aztán se egyik, se másik látogatás meg nem történik. A római olasz sajtó a miatt méltán boszankodik, hogy a pápának sikerült a portugál király látogatását megakadályozni, s a „Tribuna” roszalja, hogy a Vatikántól mégis minden sértést eltűnnek, s ezzel a világ gunyjának teszik ki az olasz királyt és az olasz nemzetet.

As olaszok Afrikában a debra-ailati útközvetben a tigreiek ellen fényes eredményt vettek ki; ezek teljesen megverettek, táboruk elfoglaltatván felégettették; **Rasz Mangasza** csapatai feloszlottak, s maga a hegyek közé menekült. A környék lakosságát papjaik hódolatra vezetik. Az olaszok egészségi állapota kitűnő.

A kubai felkelés nagyobb mérvet öltött, s a leverésére küldött spanyol csapatok ismét nem elégségesek. A mezei lakosság a felkelőkkel rokonszenvez. A felkelőknek nagy hátránya a fegyelem-hiány, de ha harcra kerül a dolog — dühösen harcolnak. Jellemzi a spanyolok helyzetét **Martinez-Campos** azon nyilatkozata, hogy amire Európában elég volna 1000, — ott arra szükséges 5000 ember. A felkelők legjobb katonái a san-domingoi négerrek. Egyébiránt a spanyolok roszalólag nyilatkoznak az Egyesült-Államok magatartásáról is.

A new-yorki nj ref. lelkész, **Demeter Bertalan** volt sárospataki széniort szept. 29-én iktatták be hivatalába Harsányi S. clevelandi ref. lelkész közreműködésével. Ugyancsak Amerikából jelentik, hogy a ref. egyházak egyházmegyévé szervezkednek s magyar lapot indítanak, melynek szerkesztésével szintén Harsányit bízták meg.

Apróságok.

A csányi ember Vágónál. A csányi ember meghalt apjának arcképét szeretete volna valami uton-módon megszerezni. Egyik jó ismerőse, ki előtt gyakran kifejtette ez óhaját, Vágó Pál festőművészhez utasította. A mi magyarunk csakhamar fel is utazott Budapestre és felkereste a művészt műtermében. A csányi

ember előadta kérelmét, s Vágó azt teljesíthetőnek találta, ha az elhunyt egy fényképét megkaphatja. Emberünk azonban ravaszul mosolygott a kérésre és így szólt: — hiszen jó volna az tisztelt piktör ur, de hát az a baj, hogy nem maradt kép az apámról; hanem se baj, — folytatja a csányi ember, — azért csak tessék lepingálni az apámat. — Vágó egyet gondol és elébe tesz egy albumot, mely különböző reképekkel volt tele és felszólítja a csányi embert, hogy válassza ki azt, a melyik legjobban hasonlít a megboldogulthoz. Az ember sokáig lapozik a képek közt, míg végre egy kis köpcös alakra mutatva így szól: É! szakasztott ilyen volt az apám, ezt tessék lepingálni.

Csakhamar meg is alkudtak, a kép az ígért időre elkészült és Vágó értesítette a megrendelőt, hogy elviheti. A csányi ember csakhamar fentemert Budapestben és hosszan, könyves szemekkel nézte az apja álitólagos kép-mását.

Mikor azután a művész megkérdezte, hogy hü-e a festmény? a magyar így felelt csányi dialektussal: — Oh apám, édes jó szülő apám, soha se hittem volna, hogy haló földedben így megváltozál . . .

Ezzel fizetett és elment, a művész pedig jóízűen beszélt el az esetet barátainak.

Táviratok.

Katonai botrány Aradon.

Budapest, október 18. (Az „Örálló” eredeti távirata.) Aradon, mint a Telefon Hirmondó jelenti, Csikos ezredparancsnok Weszits őrnagy nejeire sértő megjegyzést tett, a mi miatt az őrnagy provokálta, de az ezredes nem fogadta el a provokációt. Az őrnagy neje egy tiszt gyűlésbe, melyen az ezredes résztvett, behatolt s korbácscsal inzultálta az ezredest. Két hadnagy vezette ki a nőt. Waldstätten hadtestparancsnok elrendelte a két törzstiszt közt a párbajt legszigorubb feltételek mellett, a mi meg is történt, de mindkét fél sértetlen maradt.

As egyetemi ifjuság gyűlése.

Budapest, október 18. (Az „Örálló” ered. távirata.) A budapesti egyetem ifjusága ma délután tart gyűlést, hogy határozzon a zágrábi botrányok miatti elégtételestetés ügyében.

A pénzügyi bizottság ülése.

Budapest, október 18. (Az „Örálló” ered. távirata.) A képviselőház pénzügyi bizottsága ma a kereskedelmi tárca költségvetési előirányzatát tárgyalta.

A pápa haldoklik.

Budapest, október 18. (Az „Örálló” ered. távirata.) A „Jour” című francia hirlap jelentése szerint a pápa haldoklik, de környezete titkolja. A Stefáni-ügynökség e hirt megcáfolja s a pápa baját csak az aggkori gyöngeségnek mondja,

A trónörökös betegsége.

Budapest, okt. 18. A trónörökös betegsége Lusipiccoloban ismét roszszabbra fordult. Ennélfogva a trónörökös valószínűleg Corfuba megy.

Irodalom, művészet.

„A magyar hitvalló lelkészek debreceni emlékoszlópa.” Ezt a címet viseli egy 14 oldalas füzet, mely, mint a „Debreceni Pro-

testáns Lap” külön lenyomata jelent meg. Tartalmazza annak a főlemelő, kegyeletes emlékünnepélynek lefolyását, melylyel a gályaraboknak Hegyi Mihályné urnó által emelt emlékoszlopát Debrecen város közönségének, mint az Emlékkert, hol a szobor áll, tulajdonosának átadták. Balogh Ferenc tanárnak, ki az emlék létrehozásában annyit fáradozott, lelkes beszédét s Kiss Áron püspök szép záróbeszédét egész terjedelmében tartalmazza a füzet, a szobor leírásával s a hitvalló gályarabok névsorával együtt.

A Szalay-Baróti nagy munkája „A magyar nemzet története” gyorsan halad előre. Immár a 24. füzet jelent meg belőle, a melyben Szalay József I. Zsigmond koráról szól azzal a világos, szép előadással s azzal a mintaszerű alapossgal, mely a korán elhunyt történetíró minden munkáját jelképezte. Különösen kiemeljük a Velence és Magyarország közt folyt háboru elbeszélését, mely valóban példaképe a jó történeti stílusnak. Ugyanigy értékes részlete a füzetnek az a néhány oldal, melyeken a szerző Husz János föllépését és máglya halálát említi, s a melyeket egy szerfelett érdekes rajz illusztrál: Husz máglyára hurcolása egy a prágai könyvtárban őrzött egykorú rajz reprodukciója. Nagyon szép Zsigmond király arcképe is, mely Dürer Albertnek a nürnbergi városházán őrzött festményét reprodukálja, ugyanaz Zsigmond császárt mutatja be, a sienai székesegyház mozaik képeinek hű másolata, mely magyar történeti munkában most jelent meg először; Zsigmond király pénzének, aláírásának, pecsétjének másolata is emelik a füzet értékét. A kiadó cég mint eddig minden füzethez, ehhez is csatolt külön mellékletet, Pilóty Károly híres képét, a szent korona elrablását reprodukálva. Így a Szalay-Baróti-féle munka valóban méltó lesz arra, hogy minden magyar család könyvtárában helyet foglaljon; csak négy kötetre terjedvén, a kevésbbé tehetősek is könnyen meg fogják szerezhetni a millennium ez emlékművét, mely már a jövő évben teljes lesz. Egy füzet ára 30 kr és megrendelhető a kiadóknál: Lampel R., Wodianer F. és fiaí könyvkereskedésében, Budapest, Andrászi-u. 21.

As 1848—49-iki magyar szabadságharc története című nagy illusztrált munkából most jelent meg a 45-ik füzet, a melyben Gracza György Vik Ferdinánd lemondását és az ezzel kapcsolatos eseményeket mondja el a nála megszokott elevenséggel. A füzet egykoru képei ezek: Görgei Arthur levele Kossuth Lajoshoz a világsi fegyverletétel előtt. (Melléklet Gracza György Szabadságharc történetéhez.) Br. Perényi Zsigmond vértanu vadászskése. Rész a Világosnál összetépett honvédszázalókból. Huszár pisztolyok tokkal. Részlet a csornai útközvetből. Az olmtüzi vár foglyai 1850-ben. Gr. Forgách Antal a muszkavezető. Asztalos Sándor őrnagy, Arad város hős védője, saját festménye után. A trónváltás híre a fővárosban. Részlet a komáromi csatákból. A piskii csata vázlata.

Előfizetési felhívás Csánki Benjámin egyházi beszédeire.* Egy évvel ezelőtt, Csánki Benjámin segédemnek, Kossuth Lajos temetésekor mondott emlékbeszédét közrebocsátottam és a kibocsátó szóban azt mondtam róla, hogy annál „szébb és igazabb jellemrajzot” nem írott és nem olvasott senki K. L.-ról.

Merész állítás volt, de több mint 200 lelkésztársam, irásban nyilatkoztatta ki, hogy egyetért velem!

Ugyanazon kibocsátó szóban, kedves segédemről azt is mondtam: „Hát még mint hit-szónok milyen!? Mi, a kik ismerjük, bámuló tisztelettel és szeretettel hajlunk meg az ő ifjusága előtt s biztosak vagyunk róla, hogyha művei nyilvánosságra jutnak — pedig rajta leszünk, hogy oda jussanak — így fog meghajolni a nagy közönség is!” . . .

Ezen szavakban tehát, míg egyrésről lelkésztársaim érdeklődését igyekeztem felkölteni, az én hitem és meggyőződéseim szerint, nagy jövőre hivatott ifju iránt, másrésről némi

* A tehetséges szerzőnek, kivel a véletlen kedvezése személyes ismeretségbe hozott s kit így mint rendkívül alapos képzettségű, kiváló tehetségű ifju Timotheust tanultam megismerni, e kötetét én is legmelegbben ajánlom az érdeklődők figyelmébe. Szerk.

kötelezettséget is vállaltam, műveinek közre-bocsátására nézve. És valóban, lelkészársaim közül számosan, sürgetőleg is szólítottak már fel, hogy váltsam be ígéretemet.

Azonban az ígéretet sokkal könnyebb volt megtenni, mint azt beváltani. Magával az ifju szerzővel s illetőleg az ő tulszerénységével is erős harcot kellett vívnom. De végre örömmel jelentem, hogy a Csánki Benjámint Egyházi beszédeiből egy 12—14 ivnyi kötetre terjedő gyűjteményt közrebocsáthatok.

A mint boldogult Szilády János mondá egykor — és pedig méltó joggal! — saját egyházi beszédeiről: „Kiadom ezen beszédeket, mert méltóknak találtam őket a kiadásra” — úgy mondom én is: Kiadom a Csánki Benjámint beszédeit, mert méltóknak tartom őket a kiadásra! . . . és lellem mélyében meg vagyok győződve róla, hogy a legszigorubb, de igazságos, objectiv kritika is ilyeneknek fogja találni.

Lehet, hogy engem a szerző személye iránti nagy szeretetem némileg elfogulttá tesz, de én, őszinte igaz érzéssel mondom, hogy én — Révész Imre Robertson-fele műveit kivéve — egyházi beszédíró, soha és senki olyan hatást nem gyakorolt, mint Csánki Benjámint! Én az ő műveinél, egyházi irodalmunkban szebb, jobb, az egyházi beszéd magasztos céljának inkább megfelelő műveket nem ismerem.

Távrolról sem állítom azt, hogy ezen beszédek bármely szöszéken, bármely közönség előtt elmondhatók lennének; mert hogy teljesen érvényesülhessenek: kitünő előadás és művelt hallgatóság kell hozzá. De az az igaz bibliai szellem, mely e beszédek mindenikét áthatja; az az alapos fejtegetés, mely diadalmasan lehat a biblia legnagyobb mélységeire is; az a felségesen fennszármalyó költői lélek, mely nem szédül meg a biblia égbenyuló szirtein sem; és az a bámulatos gyönyörű zengzetes nyelvezet, mely a legsúlyosabb gondolatokat is oly találon s oly behizelgő módon tudja kifejezni: mégis, mindenhol igazi mély hatást biztosítanak e művek számára. Lelkésztársaimnak pedig, valódi kincses bányául fognak szolgálni.

Íme nagyon sokat ígerek, de öntudatosan teszem s nyugodtan várom az ítéletet.

Csánki Benjámint „talentumokat” bizott az Isten és ő kész azokat a közzjóra kamatoztatni.

En pedig mély tisztelettel kérem lelkész-társaimat, hogy adjanak módot és alkalmat neki magasztos célja megvalósítására.

A mű lehetőleg még e folyó évben meg fog jelenni.

Előfizetési ára 1 frt 50 kr, melynek hoz-zám küldését november 15-ig kérem, de egy levelező-lapon való megrendelést is elfogadok. Ismételten is kérve a szives pártfogást, vagyok:

kiváló tisztelettel
Kunhegyesen, 1895. szept. 16.

Rácz Miklós
ev. ref. lelkesz.

Millenniumi történet. Az Athenaeum kiadó társulat a tíz kötetes „Magyar Nemzet Története” c. műből a harmadik kötetet még ez évben készüli kibocsátani, míg a második kötet megjelenése csak az 1896. év elején várható. A sorrend ezen megváltoztatása azon okból volt szükséges, mert a millennium alkalmából, főleg az Árpád-kor történetére vonatkozólag annyi sok fontos kutatás történt, hogy dr. Marcali egyetemi tanár, ezen kornak (2-ik kötet) írója, ki minden a mai napig felszínre került legkisebb adatra is kiterjeszti figyelmét, a könyv megírásában lassan kénytelen előre haladni. A mű negyedik, hatodik és kilencedik kötete már kéziratban közel van a befejezéshez és így minden valószínűség szerint a millennium évében a mű felerészre a közönség kezébe kerül.

A „Nagyváradi” c. laptársunk e hó 27-én ünneplő fennállásának 25 éves jubileumát, melyre lapunkat is kollegiális szíveséggel hívták meg Láng József fel. szerk. laptulajdonos és Fehér Dezső szerkesztő. Valóban szép gárda sorakozott zászlója alá 25 év óta. A jubileumot a rendezők a vidéki hírlapírók találkozó-jává s a „vidéki hírlapírói szervezet” alapvetőjévé akarják tenni. Az ünnepélyen Rákosi Jenő is részt vesz, a programja a következő:

Délelőtt: 1. Megnyitó. Tartja Rákosi Jenő, az „Otthon” írók és hírlapírók körének elnöke. 2. Dr. Várady Zsigmond alkalmi beszéde. 3. Dr. Báltaszéki Lajos, a „Nagyváradi” első szerkesztőjének felolvasása. 4. Fehér Dezső, a „Nagyváradi” szerkesztőjének alkalmi költeménye. 5. Békefi Antal, szegedi hírlapíró felolvasása. 6. Lovassy Andor, a nagyváradi „Szabadság” szerkesztőjének felolvasása. 7. Sas Ede költeménye. 8. Dr. Bodor Károly felolvasása. — Délután: 1. A vidéki hírlapírók értekezlete. 2. A város megtekintése. — Este: bankett a vendégek tiszteletére. — Előre is szívükből üdvözöljük tisztelt laptársunkat működése első századnegyedének végső pontján. Vivat, crescat, floreat ad multos annos!

Tompa Mihály szobra mintáját, melyet Rima-Szombat városa emeltet, **Holló Barna** már elkészítette, s szakismerek bírálata szerint meglepően hü. A virágrege költőjét a természet kebelén derüs arccal ábrázolja, a mint elmereng talán valamelyik virágrege költésében, kezében pár rózsaszálat tartva. — A telen érbe öntik s jövő évben fölállítják Rima-Szombat főterén.

A király a magyar miniszterelnök előterjesztésére a **zúgrábi országos színház** részére, udvartartási javadalmaszása művészeti célokra szánt részéből **10,000 frt állandó évi segélyt**;

a **kolozsvári Ferenc József egyetem** rektori és dékáni nyakláncok, pedellusi díszbotok megszerzésére 5000 forintot;

a **millennium alkalmából hirdetendő zene-pályadíjakra, és pedig opera, szimfonia, uvertür, vonos négyes, magyar rap-szódia, szonáta és műdal jutalmazására** szintén 5000 frtot engedélyezett.

Magyar művészi diadala. Hubay Jenő operája, „A cremonai hegedüs”, a bemutatón nagy sikert aratott a prágai operában. A ház a zsufozásig megtelt s a hegedüszólóra valószagos tapsvihar zuggott fel. Hasonló nagy hatást keltett a közzene, Giamina madárdala, a szerelmi duett és Filippo vallomása. Az előadás végével a szereplőket és a szerzőt tiszszér kihívták a lámpák elébe. A prágai opera igazgatója az előadás után megszerezte az opera előadási jogát egész Olaszországra, a hol a prágai társulat a tavasszal köruttra indul. Az igazgató egyuttal fényes szerződési ajánlatot tett Hubaynak, ha az olasz körut alatt ő maga játssza el a hegedü-szólót. A cremonai hegedüs a jövő hónapban a berlini udvari operában is bemutatásra kerül.

„**Temetik a rózsát**” című versről emlékeztünk az „Órálló” szeptember havi számátban s közöltük is az érzelmes verset, melye **Abrányi Emil** írt az ifju László főherceg szomorú halála által okozott meghatottságában. Jeleztük akkor azt is, hogy a költő atyja, id. **Abrányi Kornél** azt megzenésíti. Most ez megtörtént és pedig az avatott zenész s a kedves költeményhez méltó inspirációval és kapható **Schunda V. József** kiadásában.

Közgazdaság.

A burgonya romlása Sárosvármegyében, melyben az a népek fő élelmi szere, — nagy mértékben fellépett, annyira, hogy ha meg nem szünik, a nép elszegényedését eszközölli és a kivándorlás nagyobb mérvétől is lehet tartani.

A bortermés mennyisége ez idén 347,000 kat. hold szőlő után 1,850,000—2,300,000 hektoliterre tehető. Cukortartalma az idej termésnek 2—3 százalékkal dusabb mint a tavalyinak. Ára hektoliter és minőség szerint 10—25 frt. A csemegeszőllőforgalom soha sem volt nagyobb mint az idén, s mázsánkénti ára 25—35 frt volt, de nagyobb részben csak a belfogyasztást elégíti ki, s a külföldi szükséglet és keresletnek távolról sem képes a magyar csemegeszőllőtermés megfelelni, habár most már tíz-huszszer annyi termeltetik is mint azelőtt.

Érdekes, hogy miként játszzák ki az osztrák borkereskedők a borvámot. Nagy mértékben konkurrálnak ugyanis a romániai kitünő szőlőtermés és jó minőségű mustra. Minthogy pedig a must vámjához képest a szőlő vámjá elenyészőleg csekély: a szőlőt szállítják át Bukovinába s ott változtatják át mustvá.

A 100 millió vasuti beruházási kölcsönt — a pénz drágasága miatt olesó kamatozású kölcsön megkötésére — most az idő nem mutatkoztán alkalmasnak: — valószínűleg csak a jövő év kezdetén bocsátják ki s bizonyosnak mondják, hogy a kölcsön összes ügyei keresztülvételét a bécsi Rotschild-csoportra és a párisi és

londoni Rotschild-házakra fogják bízni, s egyidejűleg Bécs, Páris, London, Amsterdámban is bocsátják aláírásra. Ezzel elesnek az a korábbi híresztelés, hogy ezen kölcsönt hazai pénzemberek eszközölnék, mely által a magyar pénzpiac tekintélyét a magyar kormány emelte, s melyre ez a figyelem rá is fért volna.

Az esztergomi régi dunai hajóhid minden felszerelésével 12,000 frt becsárban eladásra vár. Ritka, s talán Magyarországon első ilyen tárgyú tárgy eladási és vásárlási alkalom.

Szerkesztői üzenetek.

Sz-a I-n urnak A-r. A „Carmen lugubre” jönni fog. Szives közreműködését szivesen vesszük mások is. — M-a J-f urnak N.-K-os. Szabó volt csicseri plébános hollétét nem tudjuk. Majd tudakozódunk. — D-ó E-e urnak Cs-a. Az ismeretést megkaptam. Tárgyhalmaz miatt késik, de rövid időn adjuk.

Kiadóhivatali üzenetek.

Mándy Benő urnak V.-Oroszi. A 3 frtból 1 frt jul.—aug-ra, 2 frt szept.—dec-re szól. — Horváth János urnak R.-Szend. Ida Emléke 226—228, s 288—293. lapjait elküldtük. — Ev. liceumi könyvtár Pozsony. 1 frt julius—aug., 2 frt szept.—decemberre. — Wengh Gyula urnak Antunovác. Ujévtől az említett kedvezmény természetesen. Az minden 700 frton alóli prot. lelkészre szól. — Kármán E. urnak Ratko-Bisztra. Ida Emlékének egész II. részét megküldtük. — Társaskör Szatmár, Orosz Endre urnak Uszód. Előfizetéseik év végeig (dec. 31.) rendezve vannak.

Micón a nagy közönség szives figyelmét **Unghváry László** hírneves 121 holdas ceglédi gyümölcs-faiskolájának mai számunkban is megjelent hirdetésére felhívjuk: egyuttal jelezzük azt is, hogy biztos tudomásunk szarint Unghváry László-fele gyümölcsfaiskolatelen egyike a legmegbízhatóbb gyümölcsfaiskolatelen szerzési helynek, honnét hiteles fajú, szép növésű, rendkívül gazdag gyökérzetű életerős csemetét és vadoncot, kitünően esomagolva, igen nagy mennyiségben s a legolesőbb áron kaphatni. Igen nagy előnye e faiskolának az is, hogy homokos talajon létesült, már pedig általánosn tudva van, hogy a homoktalajból kikérülő csemete mindig jobban fogaznak, mint a nehéz, iszapos vagy agyagföldben nevelt. Nagy előnye ezen iskolának továbbá még az is, hogy fajának legnagyobb részét a leghitelesebb forrásból: Berecki Mátétól szerezte be. Unghváry László kimerítő nagy árjegyzékét kívánalomra bárkinek is készséggel megküldi.

Szücs Károly

puskaműves, fegyver raktára

Debreczenben, br. Podmaniczky-ház, a kistemplommal szemben.

Vidéki megrendelések a legnagyobb pontosság-gal eszközöltenek.

Használt fegyverek becserelelnek.

Ajánlja mindennemű

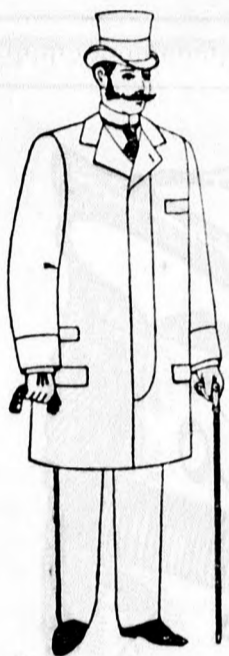
lőfegyverét

melyek lökésségeért teljes felelősséget vállal.

Az ország legnagyobb és legrégebb
férfi-, fiu- és gyermek-
RUHÁK RAKTÁRA

fennáll egy félszázad óta.

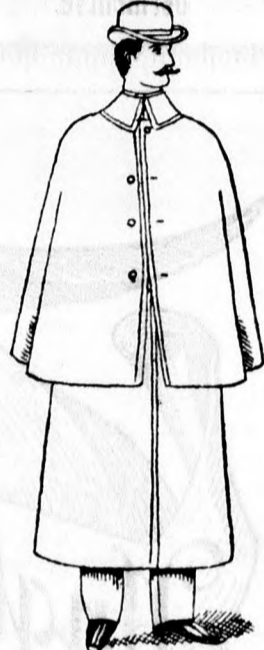
Az 1895-6-iki őszi és téli idény újdonságai:

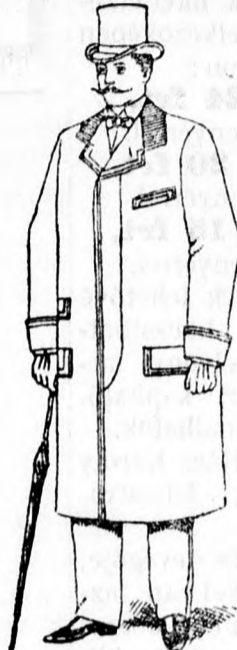
Őszi felöltő
 11 frt
 és feljebb.

Öltöny
 13 frt 50 kr.
 és feljebb.

Utazó köpeny
 17 frt
 és feljebb.

Téli felöltő
 18 frt
 és feljebb.

Gyermek
 Costüm 5 frt
 és feljebb.

NEUMANN M.

Debreczen, főtér, a főposta átellenében.

Az üzletház elvei: Lelkiismeretes kiszolgálás, szigoruan megállapított és minden darabon **feltüntetett határozott árak.**

Saját raktárak:

Budapest: IV.: Múzeum-körut 1.
 Bécs VI.: Mariahilferstrasse 35.
 " IV.: Wiedner Hauptstrasse 8.
 " I.: Kärthner-Strasse 31.
 Nagy-várad: Bémer-tér, kishidfőnél,
 Lévy-ház.
 Temesvár: Belváros, Hunyady-u. 64
 Belgrád: Fürst Michael-Strass 4.

Fiume: Corso 497.
 Ujvidék: Grand Hotel melltt.
 Sofia: Alexander-platz 1.
 Triest: Via Ponto Rosso 1.
 Zágráb: Ilica 6. Grand-Hotel.
 Sarajevo:
 Kragujevác:
 Nisch: stb., stb

